

महाराष्ट्र शासन
उच्च व तंत्र शिक्षण विभाग
शासन निर्णय क्रमांक एनजीसी २०१६/(२०/११)/ मशि ४
मंत्रालय विस्तार भवन, मुंबई ४०० ०३२
दिनांक : २२ जुलै, २०१६

पहावे : शासन निर्णय क्र. एनजीसी २००९/ (७७/०९)/ मशि ३, दिनांक ३० मार्च, २००९

प्रस्तावना: न्यायसहाय्यक विज्ञान शास्त्र हे आता जगभरामध्ये अप्लाइड शास्त्र म्हणून अत्यंत महत्त्वपूर्ण असल्याचे सिद्ध होत असून या शास्त्रामध्ये प्रामुख्याने विषशास्त्र, जीवरसायनशास्त्र, डी.एन.ए. चाघणी, क्षेपणाशास्त्र, सामान्य विश्लेषण, भौतिकशास्त्र, मानसशास्त्र व त्याअंतर्गत ब्रेन इलेक्ट्रॉनिक्स ऑसिलेशन (ब्रेन मॅपिंग), सिग्नेचर प्रोफायलिंग, नार्को अॅनालिसिस, भौतिकशास्त्रामध्ये सायबर फॉरेन्सिक हे महत्त्वाचे विषय येत असून या सर्व शास्त्रांचा उपयोग हा पोलीस यंत्रणेस गुन्ह्यामध्ये गुन्हेगाराचा शोध घेण्यासाठी व न्यायदानामध्ये न्याय संस्थेला गुन्हेगाराविरुद्ध गुन्हा शाबीत ठरविण्यासाठी होत असतो. अलिकडे गुन्ह्यामध्ये शास्त्र व तंत्रज्ञानाच्या वापराबरोबरच गुन्हांची क्षेत्रेसुद्धा बदललेली आहेत. त्यामध्ये प्रामुख्याने इलेक्ट्रॉनिक्स उपकरणांचा वापर हा फार मोठ्या प्रमाणावर होत असल्याने डिजिटल व सायबर गुन्हे जसे इंटरनेट, क्रेडिट कार्ड्स, मोबाईल, वेबसाईट, पासवर्ड इत्यादी ट्रॅपिंग/ हॅकिंगच्या माध्यमातून आर्थिक गुन्हे होण्याबरोबरच विध्वंसक कारवाया होत आहेत. यावर योग्य नियंत्रण मिळविणे यासाठी या संपूर्ण क्षेत्रामध्ये तज्ञ असलेला शिक्षित वर्ग उपलब्ध असणे ही बाब केवळ आता अगत्याचे राहीलेली नसून भविष्यातील काळाची गरज आहे.

२. वरील बाबींची विचार करून राज्य शासनाने, राज्यात न्यायसहाय्यक विज्ञान संस्था स्थापन करण्यासाठी माजी संचालक, न्यायसहाय्यक वैज्ञानिक प्रयोगशाळा संचालनालय, मुंबई यांच्या अध्यक्षतेखाली अभ्यासगटाची नियुक्ती संदर्भाधीन दिनांक ३० मार्च, २००९ च्या शासन निर्णयान्वये करण्यात आली होती. सदर अभ्यास गटामध्ये विविध क्षेत्रातील तज्ञ व पोलीस अधिकाऱ्यांचा समावेश असून त्या अभ्यासगटाने या शास्त्रातील शिक्षणाची आवश्यकता, त्यासाठी लागणारी व्यवस्था,

अभ्यासक्रम, मुलभूत सुविधा अशा अनेक मुद्द्यावर अभ्यास करून अंतरिम अहवाल दि. २२ मे, २००९ रोजी अंतिम अहवाल दि.३०.७.२००९ रोजी शासनास सादर केला. सदर अहवालाच्या अनुषंगाने मुंबई व औरंगाबाद येथे शासकीय न्यायसहाय्यक विज्ञान संस्था स्थापन करण्यात आल्या आहेत. आता न्यायसहाय्यक विज्ञान संस्था नागपूर येथे करण्याची बाब शासनाच्या विचाराधीन होती.

शासन निर्णय : न्यायसहाय्यक विज्ञान क्षेत्रात शिक्षित मनुष्यबळ तयार करण्यासाठी शासकीय न्यायसहाय्यक विज्ञान संस्था स्थापन करण्याबाबत पुढीलप्रमाणे निर्णय घेण्यात येत आहे.

१. राज्यात नागपूर येथे शासकीय न्यायसहाय्यक विज्ञान संस्था स्थापन करण्यास व त्यामध्ये खालीलप्रमाणे पदवी, पदव्युत्तर व पदविका अभ्यासक्रम सुरु करण्यास शासन मान्यता देण्यात येत आहे. तसेच न्यायसहाय्यक विज्ञान पदवी, पदव्युत्तर व पदविका अभ्यासक्रम सन २०११-१२ या शैक्षणिक वर्षापासून सुरु करण्यास महाराष्ट्र विद्यापीठ कायदा १९९४ च्या कलम ८२ मधील अधिकारात शासन परवानगी देत आहे.

- i) बी.एस्सी. (फॉरेन्सिक सायन्स) - ३ वर्ष
- ii) एम.एस्सी. (फॉरेन्सिक सायन्स) - ५ वर्ष
- ii) पोस्ट ग्रॅज्युएट डिप्लोमा इन फॉरेन्सिक सायन्स - १ वर्ष (२ कोर्सेस)

२. सदर नव्याने स्थापन होणारी संस्था तुर्त विज्ञान संस्था, नागपूर यांचे इमारतीत उपलब्ध असलेल्या जागेत तसेच या संस्थेतील प्रयोगशाळा, ग्रंथालय इत्यादींचा वापर करून सुरु करण्यास तसेच सुपर स्पेशलिटीसाठी लागणारी केवळ अत्यावश्यक उपकरणे खरेदी करून सुरु करण्यास मान्यता देण्यात येत आहे.

३. संस्था यथावकाश स्वतःच्या इमारतीत स्थलांतरीत करण्यात येईल.

४. सदर शासकीय न्यायसहाय्यक विज्ञान संस्था सुरु करण्यासाठी सोबत प्रपत्र अ मध्ये दर्शविल्याप्रमाणे ६५ पदे निर्माण करण्यास मंजूरी देण्यात येत आहे. सदर पदे नियमित, तासिका, मानसेवी वा कंत्राटी तत्वावर भरण्यास मंजूरी देण्यात येत आहे.

५. सदर संस्था उभारणीसाठी पुढीलप्रमाणे सल्लागार गट स्थापन करण्यास मान्यता देण्यात येत आहे. तसेच न्याय सहाय्यक विज्ञान संस्था, औरंगाबाद व मुंबई येथील कार्यरत असणारा सल्लागार कक्ष न्याय सहाय्यक विज्ञान संस्था, नागपूर साठी कार्यरत राहील.

(अ) सल्लागार गट

१	डॉ. (श्रीमती) रुक्मिणी कृष्णमूर्ती, माजी संचालक, न्यायसहाय्यक वैज्ञानिक प्रयोगशाळा संचालनालय, मुंबई	सल्लागार गट प्रमुख
२	पोलीस आयुक्त, नागपूर किंवा त्यांचा किमान उपायुक्त दर्जाचा प्रतिनिधी	सदस्य
३	सहसंचालक, उच्च शिक्षण, नागपूर	सदस्य
४	विभाग प्रमुख भौतिकशास्त्र विभाग, राष्ट्रसंत तुकडोजी महाराज, नागपूर विद्यापीठ, नागपूर	सदस्य
५	उपसंचालक, प्रादेशिक न्यायसहाय्यक वैज्ञानिक प्रयोगशाळा, नागपूर	सदस्य

(ब) शासन निर्णय उच्च व तंत्र शिक्षण विभाग क्रमांक : एनजीसी २००९/(१३४/०९)/मशि-४ दिनांक १७.०८.२००९ च्या प्रपत्र अ च्या भाग दोन मध्ये न्यायसहाय्यक विज्ञान संस्था मुंबई व औरंगाबाद साठी स्थापन करण्यात आलेला सल्लागार कक्षच या संस्थेसाठी काम करेल व त्यासाठी कोणताही अधिकचा मेहनताना देय असणार नाही.

(क) नागपूर येथील विज्ञान संस्थेचे प्रभारी संचालक हे सल्लागार गटाचे सदस्य सचिव म्हणून काम पाहतील.

(ड) सल्लागार गटाचे सदस्य हे शासकीय विद्यापीठीय अधिकारी असल्याने त्यांना कोणताही अतिरिक्त मेहनताना/भत्ता अनुज्ञेय असणार नाही.

(इ) सल्लागार कक्षाचे कामकाज तात्पुरत्या स्वरूपात नागपूर येथील विज्ञान संस्थेच्या इमारतीमध्ये सुरु करण्यात येईल.

६) न्यायसहाय्यक विज्ञान पदवी व पदविका अभ्यासक्रम सुरु करण्यास विद्यापीठास मंजूरी कळविण्यास व विद्यापीठास संलग्नीत करण्यासाठी आवश्यक ती प्रक्रिया संचालक, उच्च शिक्षण, महाराष्ट्र राज्य हे करतील.

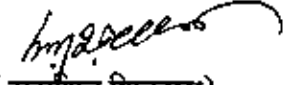
७) सदर संस्था व न्यायसहाय्यक विज्ञान संस्था मुंबई व औरंगाबाद या संस्थामध्ये राबविण्यात येणारा अभ्यासक्रम सारखाच राहील. याबाबत तिन्ही संस्था ज्या विद्यापीठाच्या क्षेत्रात येतात ती विद्यापीठे समन्वयाने निर्णय करतील.

२. न्यायसहाय्यक विज्ञान संस्था, नागपूर यांच्यासाठी आहरण व संचितरण अधिकारी व नियंत्रण अधिकारी स्वतंत्रपणे नियुक्त होईपर्यंत या संस्थेसाठी विज्ञान संस्था, नागपूर यांचे आहरण व संचितरण अधिकारी व नियंत्रण अधिकारी हे काम पाहतील.

३. ही संस्था सुरु करण्यासाठी येणारा अनावर्ती व आवर्ती खर्च विभागास उपलब्ध असणाऱ्या योजनांतर्गत अनुदानामधून खर्च करण्यास मान्यता देण्यात येत आहे. सदर खर्च मागणी क्र. डब्ल्यु-२, २२०२ सर्वसाधारण शिक्षण, ०३, विद्यापीठीय व उच्च शिक्षण, पंचवार्षिक योजनांतर्गत योजना, १०३ शासकीय महाविद्यालये व संस्था, (०२) (०३) राज्यामध्ये न्यायसहाय्यक विज्ञान संस्था, नवीन न्यायसहाय्यक विज्ञान महाविद्यालये सुरु करणे (२२०२ एच ०८२) या लेखाशिर्षाखाली सन २०११-१२ साठी मंजूर असलेल्या तरतुदीतुन भागविण्यास मान्यता देण्यात येत आहे.

४. हे आदेश वित्त विभागाच्या अनौपचारिक संदर्भ ४३६/११/व्यय-५, दि. १५.७.२०११ अन्वये निर्गमित करण्यात येत आहे. सदर शासन निर्णय www.maharashtra.in ह्या संकेत स्थळावर उपलब्ध असून त्याचा संकेतांक क्रमांक २०११०७२२१५४४१२००१ हा आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने,

(सदाशिव शिवदास)
सहसचिव, महाराष्ट्र शासन

प्रत,

- (१) कुलपती, महाराष्ट्र राज्य (पत्राद्वारे), मुंबई
- (२) कुलसचिव, राष्ट्रसंत तुकडोजी महाराज नागपूर विद्यापीठ, नागपूर
- (३) कुलसचिव, सर्व विद्यापीठे
- (४) शिक्षण संचालक, उच्च शिक्षण, महाराष्ट्र राज्य, पुणे,
- (५) विभागीय सहसंचालक, उच्च शिक्षण, नागपूर विभाग, नागपूर
- (६) प्रभारी संचालक, विज्ञान संस्था, नागपूर
- (७) महालेखापाल (लेखा व अनुज्ञेयता), महाराष्ट्र १/२, मुंबई व नागपूर
- (८) महालेखापाल (लेखा परीक्षा), महाराष्ट्र १/२, मुंबई व नागपूर
- (९) कोषागार अधिकारी, नागपूर
- (१०) कक्ष अधिकारी, वित्त विभाग (व्यय-५), मंत्रालय, मुंबई
- (११) नियोजन विभाग, मंत्रालय, मुंबई
- (१२) निवड नस्ती मशि- ४

राज्यात शासकीय न्यायसहायक विज्ञान संस्था सुरु करण्याबाबत, शासन निर्णय, उच्च व तंत्रशिक्षण विभाग, मंत्रालय, मुंबई क्रमांक: एनजीसी २०११/(२०/११)/मशि-४ दिनांक २२ जुलै, २०११

प्रपत्र अ
न्यायसहाय्यक विज्ञान संस्था, नागपूर साठी पदे

अ) पदवी अभ्यासक्रम

अ. क्र.	पदनाम	पे-बैंड व ग्रेड वेतन	पदसंख्या
१	सहाय्यक प्राध्यापक	१५२००-३९१०० + ६०००	०६
२	प्रयोगशाळा सहाय्यक	५२००-२०२०० + २०००	०४
३	प्रयोगशाळा परिचर	५२००-२०२००+१९००	०४

ब) पदव्युत्तर पदवी अभ्यासक्रम

अ. क्र.	पदनाम	पे-बैंड व ग्रेड वेतन	पदसंख्या
१	प्राध्यापक	३७४००-६७००० + १००००	०५
२	सहयोगी प्राध्यापक	३७४००-६७००० + ९०००	०५
३	सहाय्यक प्राध्यापक	१५२००-३९१००+६०००	१५
४	प्रयोगशाळा सहाय्यक	५२००-२०२००+२०००	०४
५	प्रयोगशाळा परिचर	५२००-२०२००+१९००	०४

क) पदव्युत्तर पदविका अभ्यासक्रम

अ. क्र.	पदनाम	पे-बैंड व ग्रेड वेतन	पदसंख्या
१	सहयोगी प्राध्यापक	३७४००-६७००० + ९०००	०१
२	सहाय्यक प्राध्यापक	१५२००-३९१००+६०००	०२

ड) प्रशासकीय अधिकरी/कर्मचारी

अ. क्र.	पदनाम	पे-बैंड व ग्रेड वेतन	पदसंख्या
१	संचालक	३७४००-६७००० + १००००	०१
२	प्रत्यपाल	५२००-२०२००+२८००	०१
३	प्रबंधक	९३००-३४८००+४४००	०१
४	वरिष्ठ लिपीक	५२००-२०२००+२४००	०२
५	लेखापाल	५२००-२०२००+२८००	०१
६	शिपाई/हमाल	४४००-७४४०+१३००	०६
७	सफाई कामगार	४४००-७४४०+१३००	०३
एकूण			६५